

van het leven behoort, den spijt derven, of het zelfs als uit den boze bestreden, wij er immers niets van dan geest — maar zoo hebben onze gereformeerde vaders niet gecorde-ld.

Die hadden van de Schrift geleerd, dat er een wezen is der dingen, doch ook een vorm, dat beide door God gewild en Gods eigen schepping zijn, en dat het wezen evenzeer den vorm behoeft als de vorm het wezen.

In dat licht zagen ze ook het menschelek leven, en in dat menschelek leven het huwelijk, tegelijk een zuiver rijkste ontplooiing en een zuiver kostelijkste gaven.

Het wezen van dat huwelijk zagen ze overal waar een man en een vrouwziel elkander met de liefde van den éénen voor de éénen, en van de éénen voor den éénen, beminnen — maar wat ze er, zonder meer, nog niet zagen, was de vorm van het huwelijk.

Die vorm kwam, oordeelden ze, eerst, als de innerlijke vereeniging van het voornemen tot een verbintenis voor het leven, voortschreef tot de daad der verbintenis zelve, onder medewerking of bevestiging van al de levenskringen die bij het huwelijk betrokken zijn: ouders, familie, kerk en burgerlijke overheid.

En zoo is het.

Zonder medewerking en sanctieering van al deze partijen kan het onder ons nu eenmaal tot geen formeel en wettelijk huwelijk komen.

En ook in deze dingen heeft een christen te zien zoveel beschikkingen van zijn God. Die verlichtingen die ze hem opleggen, heeft hij als ordinaris Gods te eeren.

Zoo geliden ze, gelukkig ook nog onder de christenen ten onzent.

En daarmee is dan de vraag van P., naar 'tine toeschijnt, beantwoord.

Want, als alle sexueele gemeenschap buiten het huwelijk zonde is voor God, en er van geen huwelijk kan gesproken worden, waar de vorm ervan niet onder medewerking van alle partijen die er bij betrokken zijn, tot stand kwam, dan is ook wel waarlijk alle gemeenschap die tot het huwelijk dwingt, een overtreding van het zevende gebod.

Oók van het 5de ongetwijfeld.

Oók (in de roekeloosheid, waarmee brood en maatschappelijke eere, vooral van de vrouw, in de waagschaal worden gesteld; want wie waarborgt, dat het huwelijk ooit volbroken wordt?) van gebod 6 en gebod 9.

Oók, in het „ongecoördineerd“ begeeren, van gebod 10.

Doch oók, en meer rechtstreeks, van het 7de gebod.

Ik hoop, dat P. door dit antwoord bevredigd zal zijn.

Had misschien iets korter kunnen zijn.

Dat ik wat breed werd, heeft zijn reden hierin, dat P.'s oordeel, naar me meermalen bleek, dat van meerderen is, en dat het niet zelden als een schuld wordt opgeheven over een zonde die met den dag moordender om zich heengrijpt.

Want, men denke het zich toch wel in: als de gemeenschap buiten huwelijk eigenlijk alleen maar ongeoorloofd is, omdat men er door tekort doet aan het gezag dat God over ons stelde — dan bieden duizend handen de middelen aan, om te zorgen dat het gezag geen schade lijdt, en dat de vrome lust zich toch bevredigen kan.

V.

F.

LITERATUUR EN KUNST.

„Gouden Teugels“, door Mevr. A. van Hoogstraten-Schoch.

Ter inleiding op de bespreking van enkele nieuw-verschenen christelijke romans maakten we in het vorige artikel eenige noodige opmerkingen over de verhouding tusschen christelijke romankunst en christelijk literaire critiek.

Op den grondslag van de daarin gegeven uiteenzetting omtrent aard en doel van die critiek, komen we dan thans tot de behandeling der bedoelde romans zelf. En dan is het eerste boek, dat we bespreken de roman, die van deze alle de meeste bekendheid verkregen heeft: „Gouden Teugels“ van Mevr. A. van Hoogstraten-Schoch¹⁾.

Na alles wat reeds over „Gouden Teugels“ geschreven werd — en we denken hier in 't bijzonder aan de voortreffelijke artikelen van Mevr. H. Kuiper-Van Oordt in „De Heraut“ — behoeven we niet veel meer te zeggen over de bedoeling van dezen roman.

Kort samengevat komt die hierop neer: de Schrijfster wil den strijd aanbinden tegen de teugelloosheid, die kenmerk is van dezen tijd. Teugelloosheid allereerst bij de kinderen, die het ontzag en den eerbied voor de ouders opstandig hebben afgeschied en in allerlei zelfgekozen richtingen hun vreugde zoeken, maar teugelloosheid oók bij de ouders, die hun plicht als opvoeders niet meer verstaan en liever dan de zorg der opvoeding te dragen hun kinderen de vrijheid laten om zelf de gewenschte vrijheid te kunnen genieten. Zij wil dan de gevolgen

van zulke teugelloosheid doen zien voor kinderen en ouders beiden en daartegenover de betekenis doen verstaan, die gelegen is in een krachtig vasthouden van teugels, maar dan zulke, die tot werkelijke vrijheid gewennen: gouden teugels.

Dat zij voor de propaganda van deze gedachte den romanyorm heeft gekozen, vindt ongetwijfeld zijn oorzaak in het feit, dat het in 't bijzonder de moderne roman is, die de teugelloosheid predikt in woord en voorbeeld. Tegenover de vrijheidsverheerlijking, die de tendenz is van vele, om niet te zeggen de meeste nieuwere romans, wil zij stellen het ideaal der betugeling en, om dat te sterker als antithese te doen gevoelen, kleedt zij het in denzelfden vorm en behandelt het oók in een roman.

In deze bedoeling nu, zoowel wat het denkbeeld als wat de verwerkelijking betreft, ligt iets zeer sympathieks. Van de toenemende teugelloosheid bij kinderen en ouders dreigt een groot gevaar, ook voor het christelijk gezin, waarin zich de zuiging van het moderne leven uiteraard ook doet gevoelen — en de moderne roman, met zijn niets-schroomende gedachtenontleding en suggestieve voorstelling van zaken maakt dat gevaar steeds groter, naarmate hij duidelijker de vrijheidstendenz predikt. Dat dan een onzer christelijke Schrijfsters, die door haar vroegere boeken een gemakkelijk toegang heeft tot den christelijken lezerskring, daartegen haar getuigenis doet uitgaan in den vorm van een moraliseerend verhaal, is alleszins verblijdend en geeft naar recht op waardering en erkentelijkheid.

Intusschen, met haar beschouwingen te geven in de omkleeding van een roman, heeft de Schrijfster een tweede taak op zich genomen, naast die van het noodzakelijk getuigen, n.l. een bijdrage te leveren tot de christelijke romankunst. Zoo, als het voor ons ligt, is „Gouden Teugels“ een christelijke roman. En dus hebben we, uitgaande van een gerechtsaardige waardering voor de bedoeling van het boek, ons te stellen voor de vraag, in hoeverre het alszoodanig is geslaagd.

Om die vraag te beantwoorden dienen we de hoofdlijn van het verhaal te bezien.

Simsha, de vrouw van Mr. Mark van Werve, is drie jaar in Davos geweest wegens ziekte. Haar man heeft haar herhaaldelijk bezocht, de kinderen hebben haar telkens geschreven, ze kan dus van het leven thuis goed op de hoogte zijn. Desondanks begript ze van de gezinsverhoudingen niets, als ze, genezen, weer thuis komt. Ieder heeft daar zijn eigen leven, waar de anderen buiten staan en waaraan met name Simsha geheel vreemd is. Haar huiskunst is dan ook voor niemand een reden tot bijzondere blijdschap, uitgezonderd misschien voor Daan, den door de anderen niet begrepen zoon des huizes. Vooral is de oudste dochter, Elisabeth, veranderd. De associé van Simsha's man, een jonge dame, Mr. Rudi van Renneberg, heeft het gezin bestuurd tijdens de afwezigheid der moeder en haar inzichten hebben daar den levens-toon geheel veranderd. Het huishouden is op veel grooter voet gekomen en dus veel duurder geworden, en de kinderen, met name Elisabeth, hebben zich een groote mate van vrijheid verworven. Dure kleeren en allerlei vormen van uitgaan en genot zijn hun een behoefte geworden en hetgeen daartoe meer noodig was dan de vader geven wilde of kon, werd door Rudi betaald.

Scherp en duidelijk teekent de Schrijfster deze teugelloosheid als type van gemoderniseerd levens-inzicht.

Simsha, die zoo haar gezin terugvindt, probeert aanstands de gewenschte hervorming aan te brengen, maar spoedig ziet ze, dat ze machteloos is. Rudi is voor haar man een onmisbare steun geworden en de kinderen hebben zich aan den nieuwen levens-toon gewend; Rudi's niet opzettelijk uitgeoefende invloed overheerscht de hare. Zelfs haar man is veranderd. Hij is hoffelijk en vriendelijk, maar de oude hartelijkheid is weg, en ook bij de kinderen vindt ze niet de liefde, die ze verwacht had. Verdrietig en teleurgesteld, geeft Simsha dan haar pogingen tot verbetering op; ze neemt een afwachtende houding aan, biddend, dat verandering moge komen.

Dat gebeurt eerst als Elisabeth (die zich buiten de voorkennis van haar ouders om met een niets-nuttig Engelschman heeft verloofd) bij een auto-ongeluk wordt gewond (haar verloofde wordt op slag gedood). Simsha verpleegt haar en vindt dan gelegenheid veel met haar te praten.

Opnieuw echter dreigt de verandering verstoord te worden, als de dokter een verblijf in het buitenland voor Elisabeth noodig oordeelt en Rudi haar wil vergezellen. Simsha is daar ernstig op tegen, maar ze zou het niet hebben kunnen verhinderen, als niet te rechter tijd een rijke Amerikaan, dien zij te Davos heeft leeren kennen, was, komen opdagen. Hij, Mr. Shipton, neemt nu de dochter onder zijn geleide en Rudi blijft thuis. Maar daarmee blijft ook haar invloed. Eerst als de verhouding tot haar „chef“ te vriendschappelijk wordt, gaat ze weg, eigener beweging. Ze maakt haar testament (waarin ze Elisabeth als haar erfgenamt aanwijst) en reist naar Zwitserland.

In Chamonix loopt ze toevallig een kerk binnen en hoort een preek, die haar ontroert. Ze koopt

een Bijbel, waarin ze vele plaatsen aanstreeft. Een paar dagen later gaat ze op een bergtocht en valt in een ravijn. Voor ze sterft heeft ze echter nog gelegenheid op een papertje te schrijven, dat ze is gevallen. Een brief aan den Amerikaan, op het lijk gevonden, noemt een tekst, die Rudi's bekeering vermeldt. Shipton zorgt nu voor de begrafenis en zendt berichten, met een foto van het graf naar Mark van Werve. Deze gebeurtenis brengt hem weer nader tot zijn vrouw en nu komt verder alles in orde. Elisabeth, in Zuid-Frankrijk bij een domineesfamilie gelooerd, verandert volkomen en verlooft zich, met goedvinden van haar ouders, met een zeer sympathieken jongen, Mark en Simsha vinden hun oude liefde terug, tegenstanders van de familie worden vrienden en k men door hun invloed tot betere gedachten en dat alles, omdat Simsha de gouden teugels van geduldig afwachten, bidden en worstelen in de hand genomen en gehouden heeft.

Voorzover van een zoo gecompliceerd verhaal als dit een inhoudsopgave in kort bestek mogelijk is, is dit zoo ongeveer de geschiedenis, die in den roman wordt bewerkt.

De boven aangegeven bedoeling komt daarin duidelijk genoeg naar voren en, nog eens, dat geeft alle recht op waardeering. Maar vragen we nu nog eens of en in hoeverre het als christelijke roman geslaagd is, dan moet o.i. het antwoord luiden dat aan die bedoeling de waarde van het boek in dat opzicht is ten offer gevallen. En dat juist door de factoren, die we in het vorige artikel hebben genoemd, als de gevaren, waaraan de christelijke romankunst bloot staat: een zekere opzettelijkheid, een te-dik-en-boven-op-leggen, een zoeken van kracht in de breedte. Want een gansche reeks van toevalligheden moeten telkens weer de schakels vormen, die de deelen onderling verbinden; allerlei onwaarschijnlijkheden, die hun culminatie vinden in het briefje van Rudi, als ze gevallen is, moeten de belemmeringen uit den weg ruimen en in de gemakkelijke bekeering van schier alle optredende figuren worden de vele conflicten zonder eenige moeilijkheid opgelost.

Dit alles nu moge aan de bedoeling van het boek ten goede komen en de tendenz verscherpen, aan de literaire waarde doet het ongetwijfeld schade. Want, in het vorige artikel hebben we zulks in 't algemeen beloofd, dergelijke effecten, hoe goed en sympathiek ook bedoeld, breken de kracht van den roman als proeve van christelijke romankunst. 't Boek wordt een christelijk verhaal, waarin alles goed afloopt, in plaats van een christelijke roman, dat is, uiting van christelijke kunst, die tegenover moderne, wel literaire romans over deze stof, tegenwicht kan zijn. Vooral ook omdat het sterk en goed is in de demonstratie van het verkeerde, maar onbevredigend en slap in wat het wezen van een christelijke literaire roman zou moeten zijn, mist het de betekenis, die het alszoodanig kon hebben. Minder tendentieux gemaakt, zou het literair veel en veel beter zijn geweest. Nu blijft die betekenis beperkt tot die van een boeiend christelijk verhaal met moraliseerende strekking.

C. T.

HET BOEK VAN DE WEEK.

Historie en Cultuur van het Noorderlandsche Volk. Proeve van moderne geschiedschrijving, door Dr. T. H. Fischer, „De Spiegel“, Uitgeverij, Amsterdam, MCMXXVII.

„Elk syn tyd“, — zoo is de spreuk, die met haar fraaie letters het titelblad van dit werk versiert en — zijn gedachte, zijn inhoud, zijn redeneermethode, typeert.

„Elk zijn tyd“, zoo heet het hier.

„De gangen der eeuw zijn Zijne“, zoo zegt, zoo zingt een andere stem.

En dat is de stem der profetie, der Godsopenbaring.

De stem van een, die met God is getreden op Zijne hoogten.

* * *

Het is gevaarlijk, op ornamenten van titelpagina's af te gaan, als men een werk beoordeelen moet of zelfs maar inleiden.

Het geval wil echter, dat de „Voorrede“ een prachtige commentaar levert op de spreuk van daareven.

De auteur van dit werk is zich er ter dege van bewust, dat hij een knuppel werpt in een vaderlandsch boenderhok. Hij zegt zelf: „Hier wordt voor het eerst“ (spatiëring van mij, K. S. een eerlijke poging gedaan, om de geschiedenis van Nederland in modernen, kultureelen geest te behandelen, eenvoudig en aanschouwelijk“.

Hoe de schrijver zich verhaalt tegenover de dieperliggende vragen van levens- en wereldbeschouwing, die aan alle geschiedbeschrijving moeten vooraf gaan? Deze zin zegt er iets van: „De geschiedenis van een volk kan niet in al hare deelen gelijkmatig behandeld worden. Naarmate de ontwikkeling vordert, geraken de menschen meer en meer in de macht der omstandigheden. De mensch als soort, wel is waar, wordt hun de baas“.

¹⁾ Drg. J. H. Kok, Kampen.

Hoe kwestie bouw is het wel redene: „De den aan oitbreid tegenwo roeien als ind Onze vi den, br desnood gewoon den or is str takken Zoo pet Maar zehor lijke l vrijh ken van riker d Hoe dat Ned en dat plan king al landsch in het b niet als cult her delijnt beschrij la het de kult nationa

Wie verwacht landsche gezichten al liggen nen ree in strijd wel deg verhoud en were Maar ook der te make dezen n „Wat of die ik ho Krypt ten slo de wa Eerst Want Daarn Want Maar de vrijz verdraa die met en die in te d slechts sche en denis o isme“ graalleg geeft de naam i in de banen j Met ver schouwe lieken g men zo het Cal dogna, weer di die alle calvinist Maar w in 't gel zich De lijk was namen den libe de; zuiv verwant Verwant getrokke alle sch Elk Dat is d Roomscl zichzelf den aar Elk drukking ziet en